

SOLPLATTFORM: Solplattformen ved Vikeland på 40-tallet. Min mor klarte å navngi flere av de som var med på bildet, og kjente igjen seg selv og min far blant de solbadende Rakkestad-ungdommene. **FOTO: FAKSIMILE FRA RAKKESTADS HISTORIE BIND 4**

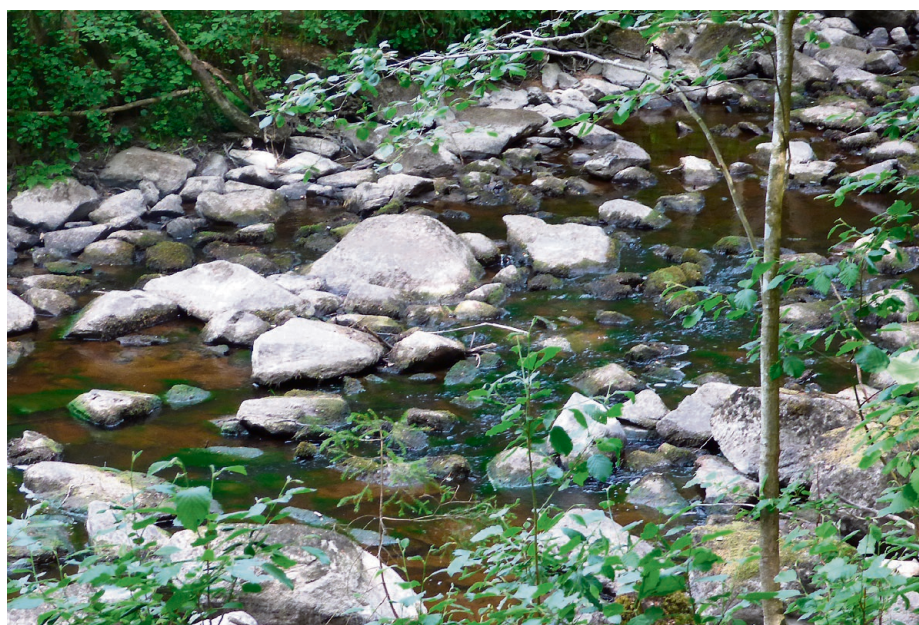
Sentrumsnære badeplasser fra tidligere tider

I gamle dager, nærmere bestemt på 60-tallet, var det mange fine badeplasser nær Rakkestad sentrum. Om man går lengre bakover i tid var det nok enda flere steder det ble badet fra.

VIKELAND: Badeplassen Vikeland ved Mjørudfossen var mye brukt på 30- og 40-tallet. Dette bildet er tatt under krigen. Bemerk flagget, stupetårnet og stranden i bakgrunnen.

FOTO: FAKSIMILE FRA RAKKESTADS HISTORIE BIND 4.

SVENSKEVAD: Her i Svenskevad forsøkte svenske soldater å vade på steinene over Dørja i 1814. Under trefningen med norske soldater skal en av svenskene ha falt og senere blitt begravet på en høyde over vadet om man skal tro myten.

FOTO: TORODD LIE

HØLEN: Klarte man å svømme over den midterste kulpen i Høl'n ble man regnet som svømmedyktig.

FOTO: TORODD LIE

KOLBJØRNSVIKSJØEN: Badeliv ved Kolbjørnsviksjøen på 60-tallet. Bemerk svømmebeltet i forgrunnen.

FOTO: PRIVAT

PÅ 30-TALLET var Vikeland ved Mjørudfossen et sted Rakkestads ungdommer gjerne brukte til bading. Der ble det gjort mye for å trives med badeaktivitetene, mimret mine foreldre om fra sin ungdomstid. De berettet om flytebrygge, stupetårn og solplattform som ble bygget på dugnad ved kulpen nedenfor fossen.

DE FORTALTE at Eivind Mjørud som bodde like ved var primus motor for disse arbeidene. Mange familier i sentrum dro dit på søndagsutflukt, og for å finansiere materialene ble det samlet inn penger blant dem som brukte fasilitetene. Det ble også kjørt fram sand for å lage en badestrand ved bredden et stykke unna fossen, fortalte de.

UNDER KRIGEN ble stedet en samlingsplass for mange som var motstandere til okkupantene, og det fortelles at det norske flagget ofte vaiet ved badeplassen, uten at noen grep inn for å hindre slik friviolhet som egentlig var strengt forbudt av nazimyndighetene.

Under krigen ble stedet en samlingsplass for mange som var motstandere til okkupantene, og det fortelles at det norske flagget ofte vaiet ved badeplassen, uten at noen grep inn for å hindre slik friviolhet som egentlig var strengt forbudt av nazimyndighetene.

JEG KAN ikke huske å ha badet mye ved Vikeland, selv om beboere nær Mjørudfossen høyst sannsynlig gjorde det fortsatt. På 50- og 60-tallet badet vi stasjonsunger i Rakkestadelva nær Jernbanebrua og ved Bif som vi kalte badestedet nedenfor Bodahlsbrua i Steenskaugen der industriområdet mellom Sarpeveien og Stadion nå ligger.

EGENTLIG VAR det ikke så mye vi badet i Rakkestadelva, for den ble etter hvert så forurenset at kroppen ofte fikk et brunskimmer opp til halsen. Det hendte at vi måtte hjem for å dusje av oss skitten etter et bad i Rakkestadelva.

SÅNN SETT var Dørja bedre, og det var vel helst der vi badet på 60-tallet. Langs Dørja var det flere fine badesteder. Et av dem var Svenskevad nedenfor småbruket Kroken. Navnet skriver seg fra krigen mellom Sverige og Norge i 1814. Myten vil ha det til at det skal ha vært en trefning her mens svenske soldater forsøkte å vade over Dørja på steinene i elva. Da jeg var guttunge, verserte det troverdige rykter om at en svensk soldat skulle ha blitt begravd på en høyde over vadestedet. Selvfølgelig måtte vi som de nysgjerrige podene vi var undersøke dette nærmere. Stadig vekke gravde vi med spader og hageredskaper for å finne den døde svensken, uten synlig resultat.

NEDENFOR VADET var det fint å 'sjøsette' våre hjemmelagede båter og kanoer. Dette var enkle konstruksjoner laget av vrakbord vi fikk på Trevar'n eller Høvleri'. For å bedre flyteevne og tetthet la vi på flere lag med maling og aviser vekselvis, og så snart dette var tørt kunne farkostene prøves.

VI HADDE et slags båtverft i kjelleren hos Sko-Hansen som Oddmund Hansen baset over. Derfra var det kort vei til det vi trengte hos Trevar'n og Fargehandler'n samt tilgang på returaviser i kiosk-avdelingen til Sko-Hansen.

Hvor mange vi snekret sammen har jeg ikke telling på, men det ble en del enkle kanotyper samt noen litt mer fantasifulle konstruksjoner. For å transportere disse til Svenskevad fikk vi lånt en drakjerre hos fiskehandler Langseth eller andre butikker med egnet redskap. Vi som tjente noen kroner som visergutter visste hvor slike hjelpemidler fantes. Stort sett gikk sjøsettingene greit uten store problemer selv om det hendte at enkelte farkoster tippet rundt og mannskapet havnet i elva. Men heldigvis var det grunt og de fleste overlevde til tross for at vi sjelden brukte redningsvest eller hjelm slik raftere gjør nå til dags.

IMIDLERTID VAR det tilløp til krise da vi skulle sjøsette Karl Brynjulf Bergs nye båt. Den var konstruert på vanlig vis, dog med det unntaket at faren som var blikkenslager, hadde kledd den utvendig med blikkplater for bedre å takle kontakten med steinene i Dørja. Dessuten var den kortere enn kanotypen for å gjøre manøvreringen enklere der det var nødvendig med krappe svinger. Så vidt jeg husker var båten malt grønn med gulhvite bokstaver for navnet i baugen. Karl Brynjulf tror ikke den ble sjøsatt i Svenskevad, men at det var oppe ved Høl'n hvor det ikke var så langt fra jernbanelinjen som vi brukte til transportvei. Der var det en fin kulp å sette farkosten ut i. Da båten lå på vannet sto en stråle opp gjennom en sprekke mellom blikkplatene. Lekkasjen ble tettet med tyggegummi, og så kunne Karl Brynjulf legge ut på jomfruturen. Den gikk smedig helt til strømmen fra fossen tok tak i farkosten som begynte å vippe fra side til side innen Karl tippet rundt. Det var med nød og neppe han fikk karret seg i land med litt hjelp fra oss som var tilskuerne til prøveturen. Jeg tror ikke skrekken satt i lenge, for så vidt jeg husker dro vi farkosten opp til den øverste kulpen for å se om Karl Brynjulfs forseggjorte fartøy kunne brukes til rafting i fossestryket derfra. Mens vi snakker om dette, kommer Karl på navnet til båten.

- DEN het enten Svampen I eller II, utbryter han, og konkluderer med at det var II, i og med at den var så forseggjort med blikkplater. Noe som indikerer at det må ha vært en prototype i forkant med avisepapir og maling, konkluderte han.

SELV OM nevnte Svenskevad var helt ok som badebasseng, lå altså det fineste badebassendet noen hundre meter lenger opp i Dørja, der Karl Brynjulf's Svampen II ble sjøsatt.

NÅ ER det en merket blåsti fra Svenskevad til Høl'n, men 'på min tid' gikk vi gjerne langs linna, selv om det var ulovlig. Skjønt det følte sikrere enn den kupert stien hvor vi kunne treffe både ill-sinte okser og kuer på beite, som ikke likte å bli forstyrret av skrålende guttunger mens de drøvtygget i skyggen under grantrærne.

- DET er kun noen hester som beiter der nå, bemerket Frode Fredriksen på Kroken innen jeg la i vei nedover jordene på min nostalgiske vandring.

- DE er helt ufarlige, men kanskje litt nysgjerrige, la han til. Blant trærne der stien buktet seg antok jeg at det ikke var store risikoen for å treffe på verken hester eller kyr.

DET AT vi kalte badestedet for Høl'n, er egentlig noe upresist fordi det her fulgte flere kulper etter hverandre. Omtrent som skaperverket hadde hatt en baktanke om ferdighetsnivået til usikre unger, og følgelig lagt forholdene til rette ved

de glattskurte svabergene ut mot elva:

DEN ØVERSTE grunne kulpen er egentlig best egnet til å vasse i, men likevel såpass dyp at det er mulig å trene på svømmetak med litt hjelp fra en voksen. Fra denne går det et lite stryk vi tidligere brukte som vannsklie ned til den midterste kulpen. (Og det var ned her vi prøvde oss med Karl B.s båt, som klarte brasene selv om det skvalpet inn en del vann.) Det var nok denne kulpen som lå til grunn for fellesbetegnelsen; Høl'n, da den er på størrelse med de største oppblåsbare bassengene mange har i hagen sine nå til dags. I denne var det en fin skjæring som gjorde det lett å komme seg ut i kulpen. Den som klarte å svømme derfra til steinen på motsatt side ble regnet for svømmedyktig, i alle fall såpass at det var forsvarlig å prøve seg i den nederste og største kulpen. Kunne man svømme fram og tilbake i den største var man kvalifisert til både å hoppe og stupe fra steinene like ved den store fossen mellom de to nederste kulpene.

JEG HUSKER at vi tidvis hoppet fra bergskrenten over den største kulpen, noe som ikke var tilrådelig for lite svømmedyktige noviser. Rett og slett fordi vi måtte krølle oss sammen for å komme under den tunge grenen som hang ut over elva, før vi kunne slappe litt av. Så måtte vi krølle oss sammen igjen, for ikke å treffe bunnen da kulpen ikke var særlig dyp. Egentlig ikke dyp nok til slike overmodige aktiviteter heller. De viltreste klatret ut på den solide grenen for å slippe seg ned i elva derfra. Det var slikt vi drev på med mens trusler om å få juling viss vi hadde drukna når vi kom hjem, surret i bakhodet. Derfor var det best å lære svømmekunsten for å kunne holde på langs elva med aktiviteter vi ikke snakket for høyt om hjemme ved middagsbordet mens vannet rant fra søkkvåte gummisko.

FOSSEN MELLOM de to nederste kulpene egnet seg ikke som vannsklie, men den var fin å stå under med et såpestykke og bruke som dusj for en hurtig vask etter badingen.

» På søndager kunne svabergene rundt Høl'n være fylt med folk fra sentrum og Holøsåsen som hadde slått seg ned på ulltepper med nistekurvene sine.

PÅ SØNDAGER kunne svabergene rundt Høl'n være fylt med folk fra sentrum og Holøsåsen som hadde slått seg ned på ulltepper med nistekurvene sine. De fleste sentrumsfolkene hadde nok gått langs jernbanelinjen, selv om det som nevnt ikke var tillatt. Skjønt vi som bodde langs linna hadde togtidene i bakhodet, og alt som kunne være farlig langs skinnene satt nærmest i ryggmargen. Så snart en banevokter kom på sin dressin gjemte vi oss i det høye gresset langs linjen. For det meste så de oss ikke, eller lot som om vi var usett. Men enkelte ganger ble vi oppdaget, og da lot de for det meste nåde gå for rett med en streng advarsel. Om vi hadde blitt overrasket med en farkost på tralla til Langseth'n ville nok irettesettelsen blitt mer håndfast, vil jeg formode.

DA JEG gikk til Høl'n her om dagen, fulgte jeg blåstien fra Svenskevad, og hadde en tanke om å rusle langs jernbanelinjen tilbake så nostalgien kunne bli komplett. I gamle dager gikk det tog til faste tider i løpet av dagen, men nå er dette

begrenset til kun et par avganger daglig, så jeg tenkte at det ikke kunne være så farlig å gå langs skinnegangen nå. Men den gang ei: Tidligere gikk det en krøttersti opp til jernbaneovergangen hvor dyrene kunne passere jernbanelinjen for å komme til beite- og vanningsstedene langs Dørja.

MEN DA jeg forsøkte å finne tilbake til den viste det seg at stien var grodd igjen, så jeg måtte gi opp forsøket på å finne jernbanegrinna i villniset. Så om grinna fortsatt eksisterer er uvisst. Dette bekræftet inntrykket av at badestedet ved Høl'n er glemt, kanskje til fordel for andre badesteder man kan kjøre til på egen hånd.

DA JEG vokste opp var det ikke så vanlig at folk disponerte eller eide egne biler. Rett og slett fordi man etter krigen måtte ha tillatelse til å kjøpe ny bil, mens bruktbiler kunne omsettes fritt i rasjoneringsperioden etter krigen. Skjønt enkelte lastebileiere visste råd, og monterte høye lemmer på lasteplanene sine for å gjøre de mer sikre med passasjerer på planet. Slik kjørte Glenge'n, Berby'n eller Holøs'n oss til Røseg-stranda ved Glomma, Rørvannet og Kolbjørnsviksjøen. Dit husker jeg det også kom folk fra Denes bakpå lastebilen til Harlem'n som han gjerne pyntet med løv for å gjøre turen mer festlig. De som hadde egne biler fulgte ofte etter lastebilene for å delta i det sosiale livet ved badeplassene utenfor sentrum.

ENKELTE PARKERTE ved Rørvannet, og gikk derfra opp til Linnekleppen for så å få seg en dukkert etter turen opp til tårnet, og kanskje kjøpe seg en is eller en brus til forfriskning i kiosken som lå like ved brua over elva fra Kolbjørnsviksjøen. Kiosken ved brua er for lengst lagt ned og glemt. Karl B. husker at han lærte å svømme i Kolbjørnsviksjøen mens det ble holdt svømmekurs der.

- DA dro vi fra Rakstad med buss om morgenen, og i ranselen vanket det gjerne Marie-kjeks og en saftflaske som ekstra kos til nistepakken, minnes Karl.

DE GAMLE badestedene ved sentrum ligger der fortsatt i påvente av å bli brukt, skjønt kvaliteten på badevannet kan være diskutabel. Da jeg fulgte blåstien, så vannet i Dørja rimelig klart ut, i alle fall renere enn det jeg kan huske fra sist jeg var ved Svenskevad en gang på 80-tallet. Selv om renheten på vannet ikke var helt på topp da jeg var guttunge heller, fisket vi gjerne ørekyter i Dørja, og kanskje en brasme eller abbor i ny og ne. I alle fall tjente vi som brukte elva sommerstid noen kjærkomne kroner i krepsetida. Da fikk vi hønsehoder til åte av han Nils Mjørud på Fjørflakkeriet, og krepset med dem langs Dørja enten ved å bruke hov eller kjepp. Fangsten bar vi ned til Ringstadslakteriet i Vaterland som var agent for svenske oppkjøpere. De betalte greit for krepser over minstemålet. Det er vel stort sett det eneste byttet som svenskene har fått med seg fra Svenskevad og Dørja.

OM DE gamle badeplassene fortsatt frekventeres, har jeg ingen formening om. Men Høl'n i Dørja var like innbydende her om dagen som i tidligere tider, dog uten den liv og røre det kunne være her en godværsdag på 50- og 60-tallet. Det er bare å følge blåstien fra Dørjebraua og oppover langs elva, så ligger badeplassene der fortsatt.

TORODD LIE
ra@r-a.no

VASSEKULP: Den øverste kulpen var fin å vasse i for småunger, som gjerne trente på svømming her under oppsyn av sine foreldre. **FOTO: TORODD LIE**

FOSSEBAD: I fossen ned til storkulpen i Høl'n var det fint å skylle av seg såpevann. Her koser søstrene Sonstegård (f.v.: Jorunn, Sigrid (Lie) og Oddlaug) seg i fossefallet en gang på 30-tallet. **FOTO: PRIVAT**

FOSSEN: Badefossen ved Høl'n slik den fortoner seg nå til dags. **FOTO: TORODD LIE**

RØSÆG: Røseg-tangen ved Glomma var et populært badested på 60-tallet. Innenfor tangen lå det en lun vik som var sikker for småbarn å leke seg i. På utsiden mot Glomma kunne det være varierende strømforhold beroende på vannføring og Glommas luner, så her burde en være svømmedyktig for å bade. **FOTO: PRIVAT**